

ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΡΑΣ^(*)

"Ενας λησμονημένος ήρωας. 'Ο "Ορφεὺς τῶν Φιλικῶν" καὶ τὸ μπουζεύκι του. Τὸ ἐπεισόδιό του μὲ τὸν Τεῦρκο. 'Ο 'Αναγνωσταρᾶς ἀξιωματικὸς τῶν Ρώσων. Κλαίει μπροστὰ στὸν Καποδιστρια. 'Ο 'Αναγνωσταρᾶς πολιτικός. Στῖν πολιορκεύμένη Σφακτηρία. 'Αναγνωσταρᾶς καὶ Σανταρέζας. Ή ἐμφάνισες τοῦ Τευρκικοῦ Στόλου. 'Ο επικῆς θάνατος τοῦ 'Αναγνωσταρᾶς τευχὸς τῷ Φιλήμενα.

ΠΩΣ ὑπάρχουν οἱ εὐνοούμενοι τῆς 'Ι-
στορίας, ἔτοι μὲν καὶ ἄλλοι, γὰρ τοὺς
ὅποις δὲν ἐγράψανταν πολλά, ἐνώ
καὶ ἡμετέρῃ ὑπῆρξε ἡ δρᾶσις τους καὶ
ἀποτέλεσματάς της προστάθεις τους
στὸν ἀπειθεωτικό μας ἄγνοιαν.

"Ενας ἀπὸ τοὺς σχεδὸν λησμονημέ-
νους αἰτίους ἥρωες είναι καὶ ὁ Χρήστος
'Αναγνωσταρᾶς, τοῦ δοπίου τὴν εἰκό-
να, ἔργο τοῦ Ζωγράφου 'Εσσ., δημο-
πειούνος στὸ ἔνδιφτόλι μας.

'Ο 'Αναγνωσταρᾶς γεννήθηρε στὸ
1760, στὸ 'Αγριό, τῆς Διονυσίου Λε-
ονταρίου, ἀπὸ πατέρα πατέρα. Στὴν ἀρ-
χὴν λέγονταν Παπαγεωργίους καὶ είχε
χειροτονηθῆ ἀνά την ὅστιν της τῆς
ἐκκλησίας, γὰρ νὰ γίνη μὲ τὸν καρῷ
πατέρας καὶ νὰ διαδεχῇ τὸν πατέρα του. 'Αλλὰ γὰρ τὸ ωμαλέο σόμα
του ὄνομάσθη 'Αναγνωσταρός.

'Ο Χρήστος, πατέρας νέος ἀσθμαί,
ἀναγνωστανταν καὶ ἀπὸ μέρος
τῶν ντόπιων προσώπων μὲ ἐπιτυχία, γιατὶ ἴταν ἔτυπος καὶ
δραστήριος. 'Αλλὰ κατὰ κακὴν τύχην,
ἐμύλωνετος μὲ τὸν συντολίτη τοῦ
Κωνσταντίνου Διακού, πρόσωπο καὶ φιλότουχον, τὸν ἐστόσους καὶ ἀπὸ
τότε—κινηγμένους ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ σχοτεύμενου 'Οθωμανοῦ—
ἀναγνάστησε νὰ πάρῃ τὰ βούνα, νὰ γίνη κλέφτης καὶ μὲ τὸν καρῷ
ἀργητὸς κλεφτῶν. Τὸ σῶμα τοῦ 'Αναγνωσταρᾶ
τρομοκρατοῦσε τοὺς 'Οθωμανοὺς τῆς περιφερείας
καὶ προστάτευε ἀποτέλεσματάς τους. 'Ελλήνας.
"Ήταν θεαματικὸς ὥραγανων καὶ ἔμεινε παραδοσίων
η πειθαρχία, ποὺ ἔγενετο τὸν 'Αναγνωσταρᾶς στὰ
παιληράμια του. Διηγούνται σχετικῶς τὸ ἀξόλογο
τετεσδίου τῆς κλέφτης ζωῆς του :

Κάποτε, ποὺ βρέθηκε μαρτυρὸν ἀπὸ τοὺς συντρό-
φους του, συναντήθηκε με πολλοὺς Τούρκους καὶ ἀ-
ναγνάστησε νὰ σωθῇ φεύγοντας. 'Ήταν ποὺν γο-
νός, ἀλλὰ τέλος τοὺς πουράτηκε, καὶ ἔνας Τούρκος τὸν
ἔπροφτασε. Εὐτύχως, τὴ στιγμὴ ἐκείνη τοῦ κιν-
δύνου, ὁ 'Αναγνωσταρᾶς εἶδε μήρος τοῦ μάλιο
νά βόσκει. Βάσει τότε τὸ ἀριστερό του πόδι στὸν
ἀναδολέα, τὴ στιγμὴ ἥνωσε ποὺ ἐτοιμάζονταν νὰ
πηδήσουν στὴ σέλιδα, πυροβολεῖται ἀπὸ τὸν Τούρκο
μα πιστόλι. 'Ο 'Αναγνωσταρᾶς, ἀν καὶ στὴ μετέω-
ρη αὐτὴν θέση εἰρηνούνεος, βγάζει τὸ πιστόλι του,
ἀπετρυπούσθει τὸν ἔχοδο, τὸν μήρον νεκροῦ, πηδάει
ἄμεσος στὸ ἀλόγο, καὶ φεύγει στὸν δάστρατη, ἀφί-
νοντας πάσι τους Τούρκους! Τὸ γενός αὐτὸν με-
γάλωσε τὴ φήμη τοῦ 'Αναγνωσταρᾶ. Καὶ διο-
κητής τῆς Πελοποννήσου ἀναγνάστησε νὰ τὸν δώ-
ση ἀνηστεία, μὲ μόνο τὸν δρόμο τῆς ἀπλῆς ὑποταγῆς.
'Αλλ', οὐ πισταγή αὐτὴ δὲν ἔπαστε πολὺν καιρὸν.

'Ο ἐλεύθερος αὐτὸς κλέφτης δὲν μποροῦσε νὰ ξησοῦ στὴ σκλαβιά. 'Εγ-
καταλείπει λοιπὸν τὴν πατρίδα του, πηγαίνει στὴν 'Επτάνησο, κατε-
χουένη τότε ἀπὸ τοὺς Γύιλους, καὶ κατατάσσεται ἵπτη τὴν σημαία τῆς
Γαλλίας Δημοκρατίας. Σὲ λίγο ὥμος ἥρθε σὲ συνεννοήσεις νὰ ὑπ-
ερετήσῃ ὑπὸ τὴν Ρωσικὴ σημαία, κατατίθενται λεγέντα 'Ηπειροσυ-
νιτῶν τους Πελοποννήσους. Χαρακτηριστικὸν είναι τὸ ἀξόλογο ἔγγρα-
φο τοῦ 'Ελληνορωμανού ταχατάρχου Νικ. Παγκάλου:

"Διὰ τὸν παρόντος μαρτυρικὸν γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι
ἔγων ὁ κάτωτος κλέφτης μὲ τὸν Κατερέν 'Α-
ναγνώστης Παπαγεωργίου καὶ ὑποχρέωνταν τὸν νὰ δεχθῇ τὴν δού-
λευσιν τῆς 'Ιμπεριατορικῆς του μεγαλεύσης, 'Αλεξάνδρου πρό-
του, χαριεστάτου Μούρδου πατονὸς τῶν Ρώσων καὶ ν' ἀφῆσῃ
ἔκεινην τῆς Γαλλίας, ὑποχρέωντας εἰς αὐτὸν τὸ δέξιον τοῦ Μαγ-
γιστροῦ, καὶ ἐκάπιαν γούνδια τὸν καθεκάστον μίνα, μὲ τάντην τὴν
συνεπιστολὴν νὰ είναι πάντοτε πιστὸς τῆς 'Ιμπεριατορικῆς του Μεγα-
λεύσης καὶ πρόθυμος εἰς ὅλα τὰ ἐνεργέστα τῆς δουλεύσεως, καὶ
εἰς ἔνδειξην καὶ ἀσφάλειαν τοῦ ὄντον εἰρηνεύοντος 'Αναγνώ-
στη, ἰδεῖσα τὸ παρόν μον, ἐσφραγίσμενόν μὲ τὴν ἴδιαν μον σφρα-
γίδα, διὰ νὰ είναι διαρεντευμένος ἀπὸ κάθε ἀρχήν καὶ ἔξουσιαν
Ρωσικήν, ἔως ὅτου τοῦ διῆλθε ἡ καθ' ἐστό τον πατέντα κατὰ
τὴν ἐμὴν ταπεινὴν παράστασιν, ὃντος ἔκαμε τῆς 'Ιμπεριατορικῆς του
Μεγαλεύσης, διὰ τὰς ἐξαρεστούσας δουλεύσεις, ὃντος ἀπὸ τὸν ἴδιον
καπετάν 'Αναγνώστης ἔλοξα καὶ διὰ τὴν ἀξιότητα τοῦ ὑποκειμένου
του πρὸς τὴν δύναμιν.

Κορφοί, 21 Τεμέσιον 1804.

'Ο Μαγγιστρὸς ΝΙΚ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ

(*) 'Η σελίς αὐτὴ είναι σχετική μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἔνδιφτολού μας. 'Ο οικικὸς 'Αιτιγνωσταρᾶς είναι δὲ καταδίκων, μὲ τὸ σπάθι στὸ χέρι, τὸν ἔχθρον.

'Ο 'Αναγνωσταρᾶς ἀργότερα παντρεύτηκε μὲ μάν ἀρχοντοπούλου
τοῦ τόπου του, ἀπέτησε δύο ἀγόρια καὶ τρία κορίτσια, καὶ στὸ 1817,
τὸν βλέπουμε στὸ Ζάκυνθον. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀπέφασε—κατὰ προσκλη-
σι τοῦ 'Αλεξάνδρου 'Υψηλάντη, Ιωα— νὰ πάτη στὴν Πετρούπολη.
Ἐνα παλαιὸν ἔγγραφο, χρονολογούμενο ἀπὸ τὸ Ζάκυνθον, στὴν 15 Τού-
νιον 1817, γάρει τοῦ ἔτης περίεργα :

'Επομένων τοῦ εἰς τὰ Ρωσικὰ μέρη, προσοῦν δέ τοι
φαμεῖλαν τον εἰς τὰ Ρωσικά μέρη, προσοῦν δέ τοι
ἐστειλε τὸ παιδίον του, ὄντος μέρους τοῦ Γεώργιου, εἰς ἡλικίαν χρο-
νῶν 17, εἰς τὴν Πελοποννήσον, διὰ νὰ λάθη μερικά ἀσπρά, σπου-
δαὶ ἔχρεωντον οἱ ἔκει συγγενεῖς τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔπειν τὸν καύρων, καὶ
νὰ πάρῃ ἡνα τὸν ἀδελφόν, Πέτρον δύματι, χρονῶν 13, δησις ἡτο
κρυμένος εἰς ἐγ μαναστήμων. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὰ ἐσπρά, καὶ τὸν
ασταθέλεον τὸν πατέρα του, ἀπεχώρησαν διὰ Ζάκυνθον καὶ ἀπὸ τὰς τριεν-
μίας τῆς θαλάσσης ἐπινήσσαν καὶ τὰ δύο παιδιά, καὶ ἔχασε προσετί^{*}
καὶ δύο τον τὸ πρόστιμον.

Μετὰ τὴν οικογενειακὴν τοῦ αὐτῆς τραγωδία, ὁ 'Αναγνωσταρᾶς,
ἔφοδισμένος μὲ διάφορο συντακτικά, ἀνεχώρησε γιὰ τὴν Πετρούπολη.

Στὴν 'Οδησσον συνηρήθη μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Φιλικῆς 'Επα-
ναστάτη, καὶ ἐμήνηθη στὸ μωνικό τῆς 'Επαναστάσεως ἀπὸ τὸν 'Αναγνω-
στατόν, ποὺ ἤταν συμπατριώτης του.

Τὸν ίδιον καιρὸν ἔτασσαν στὴ Ρωσία καὶ ἐπανείχησαν οἱ φίλοι
τοῦ 'Αναγνωσταρᾶς Μαντάπιαν ὀπλαρχογονού Χρυσοσπάτης καὶ Δημητρό-
πουλος.

'Ο 'Αναγνωσταρᾶς πῆγε ἐντομεταξὺ στὴ Μόσχα
καὶ ζήτησε νὰ ἰδῃ τὸν 'Ιωάννη Καποδίστριον. 'Η
συνάντηση τοῦ Πελοποννήσου ὀπλαρχογονού μὲ τὸν
καποδίστριον Κιθερονήτη τῆς 'Ελλάδος ὑπῆρξε δημο-
τική. Κλαύσοντας ἀπὸ πατηματικὴ συγκίνησιν δὲ ἀφέ-
τη τὴν φυγὴν τοῦ 'Αναγνωσταρᾶς, λέγετε τὸν Καπο-
δίστριον νὰ μεσιτεύσῃ καὶ πειστεῖ τὸν Τσάρον ν' ἀπε-
λευθερώσῃ τὴν 'Ελλάδα.

* *

Λίγον καιρὸν ἔμεινε στὴ Ρωσία ὁ 'Αναγνωστα-
ρᾶς. Γνωζούσται στὴν 'Ελλάδα, ἐφέρεται καὶ ἀπὸ
τὴν Κωνσταντινούπολη, δησόφορος μὲ τὸν
Σκονγά. Ο ἀρχηγὸς αὐτὸς τῶν Φιλικῶν ἔτι συνι-
λεύεται νὰ περιδεύσῃ στὴν 'Ελληνικὴ νησιῶν καὶ
νὰ κατηγήσῃ τοὺς κατεπανών, ἐφοπλιστάς καὶ
λοιποὺς σημαντικούς.

'Ο 'Αναγνωσταρᾶς ἐπήγειρε κατ' εὐθείαν στὸν
'Υδρα. Απὸ κεῖ ἀρχεῖο τὸ ἀποστολικὸν ἔργο του,
ἐπικονινούντος μὲ τοὺς διασφόρους δημοδέατες του,
ἔμαζεν διάφορες πληροφορίες καὶ τὶς ἐστελεῖ στὴν
Κωνσταντινούπολη, στὸ Σκονγά. Κ' ἔτην θάρ-
ρος στὸν ἀρχηγὸν καὶ ἐτόνων τὸ ἔργο.

Ξέστωσε τέλος η 'Επαναστάση τῆς 25 Μαρτίου
1821. Ο Χρήστος 'Αναγνωσταρᾶς ἔλαβεν καὶ αὐ-
τὸς τὸ πτερύγιον του, ἐνώντει μὲ τὸ ἀπαντακιό
σῶμα τοῦ Πετρόπολης καὶ βαθίζεται κατὰ τὸν Καλαμῶν, τὰς δοπίας
μέσεως κυριεύονταν. 'Επειτα πηγαίνει στὴν Καρύτανα. 'Αργότερα
ὁ 'Αναγνωσταρᾶς, ἐπὶ κεφαλῆς χιλίων Λεοντα-
ριών, λαμβάνει μέρος στὴν πολιορκία τῆς Το-
πολεών, καὶ μετὰ τὴν ἀλώση τῆς Πελοπονν-
σιακῆς αὐτῆς προτευούσης, ἔλαβε μέρος στὶς
μάχες του Βαλτετόν, τῶν Γριζόφρων καὶ σὲ
ἄλλες, πάντα μ' ἐνθουσιασμὸν καὶ πάντα νικῶ-
ταις.

'Ο ιστορικὸς τοῦ 'Αγώνων κ. Τ. Χ. Κανδηλᾶς,
παρέχει πολλάτες πληροφορίες γιὰ τὴ με-
τεπέταια δομῆς τοῦ 'Αναγνωσταρᾶς, τὸν δοπίον δὲ
Φωτιάδην, ἀπαστολής του Κολοκοτρώνη,
καρακτηρίζει εμεγαλόνινην.

Μετὰ τὴν πτώση τῆς Κορίνθου (1822), δὲ
'Αναγνωσταρᾶς δὲν ἔνοιοτε πειὰ δρεῖται γιὰ τὰ
πολεμικά, γιατὶ εἰχε ἀρχίσει νὰ γεννᾶ καὶ νὰ
βαραίνει κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἔβλεπε
νὰ ἐπισκάζεται κάθε ἀλλή στρατιωτικὴ ἐπιφορὴ
ἀπὸ τὴν ἀνανομένην δόλεα δημοτικούτητα τοῦ
Κολοκοτρώνη. 'Επειδόθη δολὸν δὲ 'Αναγνωστα-
ρᾶς μὲ ζῆλο στὴν πολιτική. Κατὰ τὸ 1823 ἔλαβε
μέρος στὴ Β' 'Εθνικὴ Συνέλευσις, ὡς στρατιω-
τικὸς πληρεξούντος καὶ ειδύλλος κατόπιν διωρίσθη
ὑπὸ τὸν 'Εκτελεστικὸν 'Υπουργός τῶν Στρατιω-
τικῶν. 'Ορθαν μᾶς ἡμέρες κακές γιὰ τὸν 'Α-

